

Transitie provinciale projectwerking natuur en landschap in de Zuidrand naar regionaal landschap Rivierenland

Ambities en krachtlijnen

Aanleiding en timing

Het provinciale bestuursakkoord 2019-2024 voorziet om de regionale landschappen in de provincie Antwerpen gebiedsdekkend te maken. 8 gemeenten ten zuiden van de stad Antwerpen (verder de Zuidrand) behoren momenteel niet tot een regionaal landschap. Het gaat om Aartselaar, Kontich, Edegem, Boechout, Hove, Lint, Morselt en Borsbeek. Via de Streekvereniging Zuidrand en het Strategisch project 'Beleefbare open Ruimte in de Antwerpse Zuidrand' heeft de provincie al meerder jaren een projectwerking natuur en landschap en open ruimte-programma met en voor deze gemeenten.

Het provinciale beleidsdoel mbt gebiedsdekkende regionale landschappen gaat concreet over het 'overhevelen' van de provinciale projectwerking mbt natuur en landschap naar een regionaal landschap. De provinciale coördinatie van het open ruimte-programma blijft behouden.

Na interne analyse bij de provincie wordt ervoor geopteerd de gemeenten van de Zuidrand te vragen toe te treden tot regionaal landschap Rivierenland (RLRL).

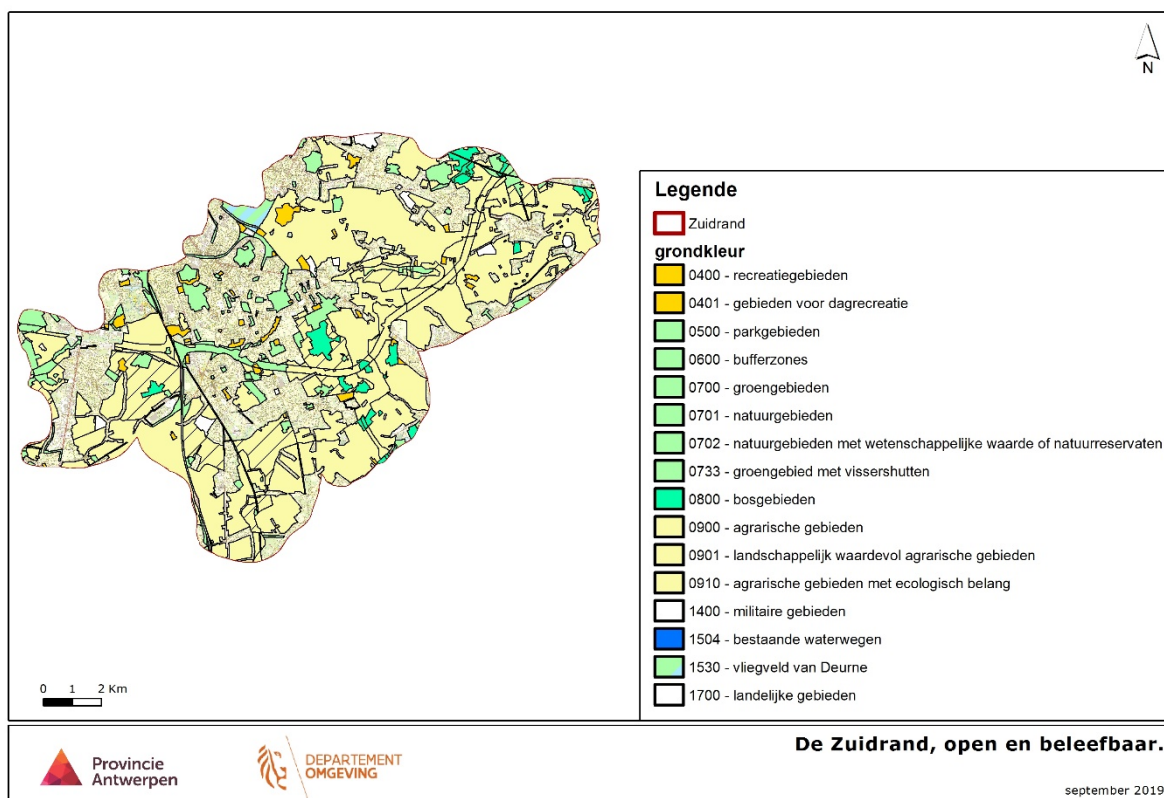
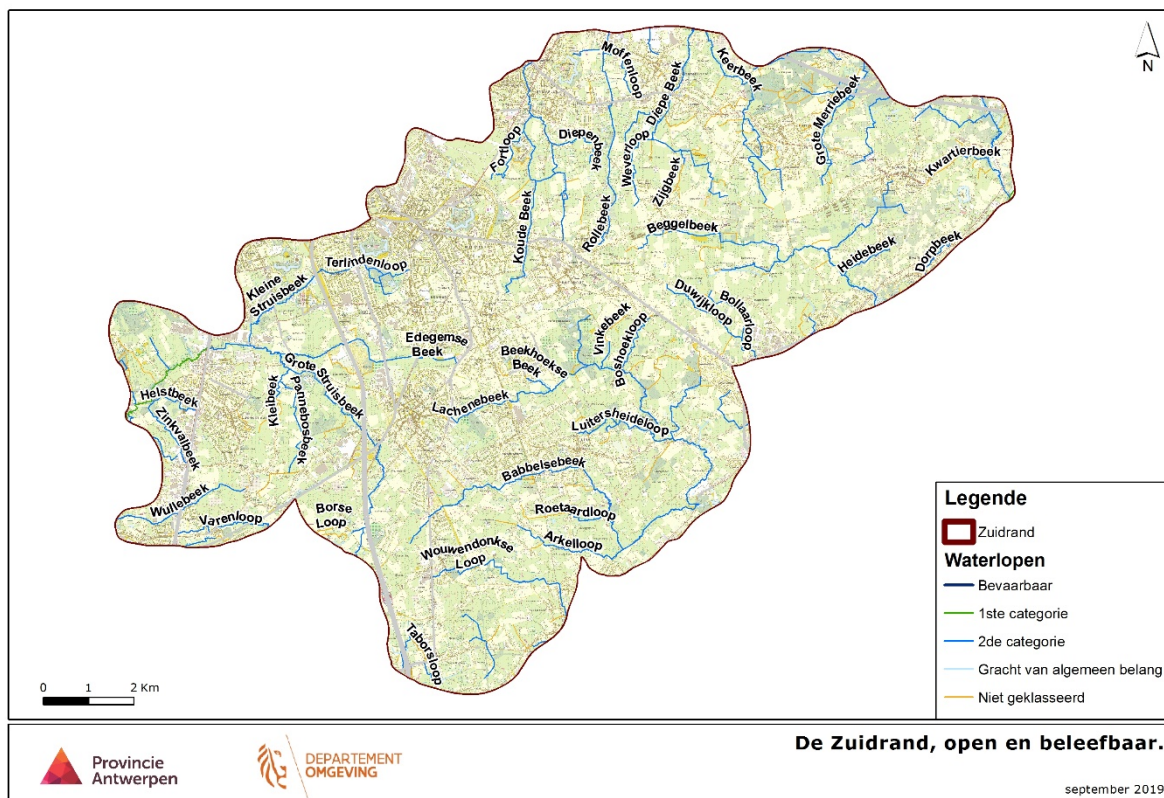
In overleg met de gemeenten, streekvereniging en regionaal landschap wordt via deze ambitienota verkend wat de inhoudelijke, bestuurlijke, personele en financiële aandachtspunten zijn om tot een succesvolle transitie te komen van de projectwerking naar RLRL tegen februari 2021.

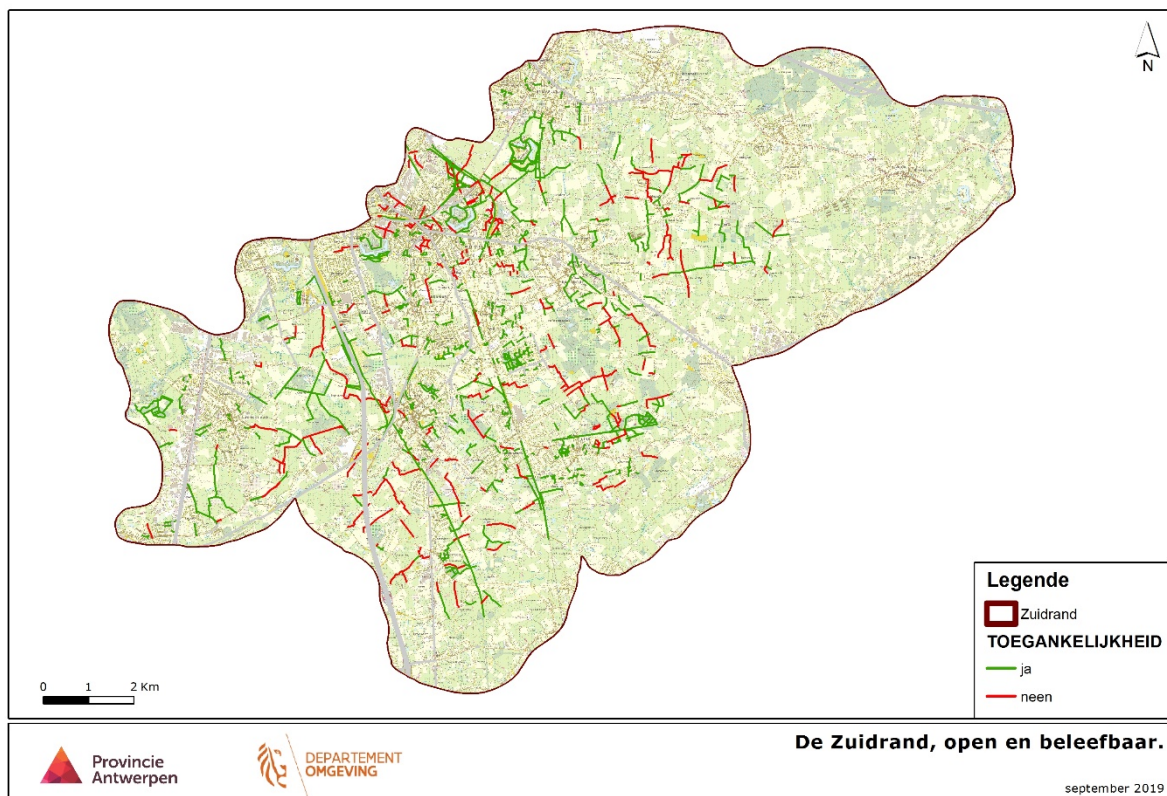
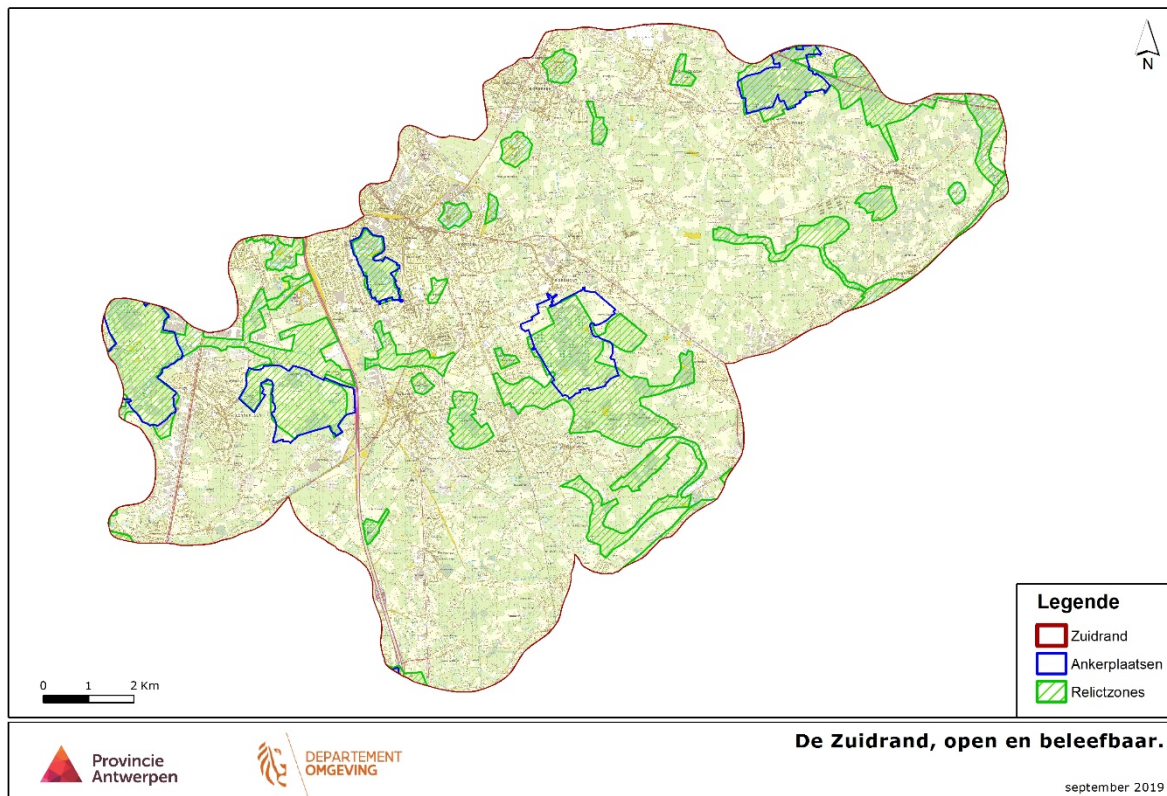
De Zuidrand, landschappelijk

De Zuidrand is een streek, gelegen ten zuiden van de stad Antwerpen, tussen de Rupelstreek en de Voorkempen en in het zuiden begrensd door de Nete met heel wat potentie om zich te ontwikkelen tot een landschappelijk geheel.

De openruimtegebieden (die de landschapskwaliteit bepalen) in de Zuidrand maken deel uit van het Land van Kontich-Ranst, een landschapseenheid die ligt op de zacht afhellende noordelijk gerichte cuesta-rug van de subcuesta van Boom. Het hoogste punt ligt in het zuiden, ter hoogte van Waarloos op 32,5 m hoogte. De laagste punten op 4 m hoogte, liggen langs de grote rivieren de Schelde, de Rupel en de Nete die het gebied omzomen. Het hellend vlak is diep ingesneden door een aantal belangrijke rivieren. De centrale lijn met Waarloos, Kontich, Hove en Boechout vormt de waterscheidingskam tussen de Schelde, het Schijn en de Beneden Nete. De waterlopen hebben een groot verval en voeren belangrijke hoeveelheden water af.

De aanwezige open ruimte wordt doorsneden door diverse beekvalleien (de vallei van de Struisbeek, de vallei van de Wullebeek, de vallei van de Babbelkroonbeek, de Lachenebeek, de Koude Beek en Beggelbeek (of Molenbeek) en nog aantal kleinere beekvalleien) en is voor een aanzienlijk deel in landbouwgebruik. Deze beekvalleien vormen samen een specifiek fijnmazig netwerk van waterlopen.

De identiteit van de regio wordt bepaald door de open en halfopen cultuurhistorische landschappen, bestaande uit agrarische gebieden, het groenblauw netwerk en het cultuurhistorisch patrimonium en immaterieel erfgoed. Iets meer dan de helft van dit gebied bestaat uit open ruimte.

- De aanwezige agrarische gebieden in de zuidrand worden gekenmerkt door grondgebonden landbouw (in grote mate gekenmerkt door melkveebedrijven) en glastuinbouw (geconcentreerd in het gebied Wommelgem, Ranst, Borsbeek en Boechout en in mindere mate in Aartselaar, Kontich, Duffel en Lier). De landbouw speelt een

belangrijke rol als behoeeder en medebeheerder van de open ruimte met al haar functies. Bepaalde delen van het agrarisch gebied zijn bestemd als landschappelijk waardevol agrarisch gebied. De geschiedenis en verhalen van de landbouw zijn uniek. Landbouw in dichtbevolkte gebieden biedt een lokaal-economisch-ecologisch-educatief-recreatief potentieel (korte keten initiatieven, bedrijfsbezoeken, landbouweducatie enz).

- De aanwezige natuur en bos in de zuidrand wordt sterk bepaald en gedragen door beekvalleien, waterlopen, forten, kasteeldomeinen, brialmontforten, oude spoorwegbermen, bosfragmenten, relictten van oude bossen, kleine landschapselementen, parken en tuinen, begraafplaatsen, pleinen en groene bedrijventerreinen en schoolomgevingen. Ze vormen tezamen een fijnmazig groenblauw netwerk dat de open ruimte met elkaar verbindt en doordringt tot in de dorps- en stadskernen. Groene pleinen, begraafplaatsen, kleine parken, tuinen, groene schoolomgeving en bedrijventerreinen en groene straten, bermen, grachten en bufferzones zoals wadi's concretiseren de verbinding tot in de dorps- en stadskernen.
- Het cultuurhistorisch patrimonium in het gebied wordt ondermeer gekenmerkt door de fortengordel, die de forten in Wommelgem, Borsbeek, Mortsel, Edegem, Wilrijk en Hoboken verbindt. De forten zijn Brialmontforten en moesten de stad beschermen tegen aanvallen van buitenaf. Dit militair erfgoed zijn groene longen van dit gebied en biedt rust en ontspanning aan mens en dier. Ook de oude spoorwegbermen in Kontich, Mortsel, Edegem en Wilrijk behoren tot het cultuurhistorisch patrimonium. De kastelen en bijhorende parken en domeinen zoals Solhof en Cleydael in Aartselaar, Hof Ter Linden in Edegem, Altenapark in Kontich en Weyminckhove in Hove en Albertpark in Lint, het kasteel van Boechout zijn typisch voor de streek. Enkele kastelen waren de hoven van Plaisantie waar de begoede burgers en adel zich kwam ontspannen. Ook de omgeving en hoeves zoals de Dieseghemhoeve in Mortsel, maken hier deel van uit.

Ander cultuurhistorisch patrimonium zoals de molen in Aartselaar en de stenen molen in Boechout zijn de laatste molens in de Zuidrand die verwijzen naar het graan dat verwerkt werd van de akkers. Kapellen en kapelbomen vertellen over religieuze gebruiken, evenals de grot in Edegem die ook vandaag nog een bedevaartsoord is. Dit patrimonium maakt omwille van de cultuurhistorische waarde vaak deel uit van een ankerplaats en in mindere mate van een beschermd landschap, bijvoorbeeld het beschermd landschap de Melkkuip in Boechout. Volksverhalen zoals dat van de bendes, kasteelheren, enz geven kleur aan de geschiedenis van dit gebied.

- De 8 zuidrandgemeenten worden ontsloten via een uitgebreid Trage Wegen-netwerk, goed voor zo'n 206 km dat elk jaar aangroeit. Oude buurtwegen vertellen ons waarlangs dorpingen zich verplaatsen van hoeve naar dorp, kasteel, kapel en school.
- Kenmerkend voor de Zuidrand is een centraal gelegen, langgerekte gewestplanbestemming reservatiestrook die zich uitstrekt in oost-westelijke richting. Op een aantal plaatsen zoals op de grens tussen Edegem en Kontich, is dit de laatste open ruimte die er is tussen de dorpskernen van Edegem en Kontich.
- De aanwezige streekproducten zoals de Kontichse Specfour, het streekbier Goddisvremd, het Boechouts kasseitje, de Mortselse honingcake enz en tal van horecazaken getuigen van een Zuidrand die smaakt.
- Deze streekkenmerken hebben niet alleen potentieel om verder te worden ontwikkeld tot een landschappelijk geheel, een 'regionaal park', maar hebben eveneens een toeristisch-recreatief potentieel voor de inwoners van de streek en buitenaf (uit de Rupelstreek, de stad Antwerpen, en de stad Mechelen).

Zie verder:

<https://www.provincieantwerpen.be/aanbod/dlm/samenwerkingsverbanden/zuidrand/voorstelling.html>

<https://www.dezuidrand.be/>

Projectwerking natuur en landschap tot op heden

De afgelopen jaren werd er aan volgende thema's gewerkt:

- Duidelijke streekidentiteit en promotie
- Permanente samenwerking tussen partners
- Inzetten op samenwerking tussen overheden en kernspelers (landbouw, natuur, erfgoed, recreatie en toerisme)
- Behoud en versterken van de aanwezige stadslandbouw/landbouwbedrijfsvoering
- Versterken van een fijnmazig groenblauw netwerk
- Uitbouwen van onroerend en cultureel erfgoed
- Uitbouwen van het toeristisch-recreatief potentieel
- Uitbouwen van een fijnmazig netwerk van trage verbindingen

We slaagden erin om 45 hectare OCMW-gronden in de Zuidrand te vrijwaren in **de vallei van de Lachenenbeek**.

Dankzij deze intense samenwerking en cofinanciering werden **het Uilenbos** door Natuurpunt en **de landbouwgronden** door Kempens Landschap rond de Gasthuishoeves gekocht en toegankelijk gemaakt zodat iedereen van dit prachtige landschap en de natuur kan genieten.

We vormen **de Edegemse beekvallei** om tot een volwaardige groene ruimte in Edegem en Kontich met plaats voor water, natuur, bos, trage wegen en recreatie. Natuurpunt kocht enkele percelen die de provincie via het open ruimte project vrijwaarde op grondgebied van Edegem, via een grondenruil en **plantte er nieuw bos**.

Er werd begeleiding voorzien rond het **beheerplan van Hof Ter Linden in Edegem** en voor het **beheerplan van Fort 4 in Mortsel**. Verschillende acties zijn reeds uitgevoerd of in volle uitvoering.

Nieuwe trage wegen (zie ook verder) werden hersteld en geopend (in alle open ruimtegebieden), zoals in Hof ter Linden in Edegem, langsheen de fortloop in Mortsel, aan de Hessepoelbeek in Kontich, de Reukens in Aartselaar en het Laarzenpad in Hove en Lint. De kennis die wordt opgedaan rond trage wegen, ondersteunt het **Europees project Nature Smart Cities**.

Er kwam nieuwe speelnatuur voor kinderen.

De mooiste wandel- en fietsroutes, goed voor 200 km wandelroutes en 148 km fietslussen werden gebundeld in een wandel- en fietskaart.

Verschillende natuurgebieden werden ingericht en beleefbaar gemaakt: aan de boskappellen en Schapenhagen (Kontich), het dalhoofd in Boechout en de inrichting met begrazingsraster in Fort 3 in Borsbeek. Er lopen ook drie nieuwe **natuurinrichtingsprojecten**: in Klein-Zwitserland in Mortsel, Papendonkbos in Lint en in het uitgebreide gebied van Schapenhagen in Kontich.

In 2017 ontstond de Streekvereniging Zuidrand. Het toeristisch project 'De Zuidrand dat Smaakt!', de werking rond cultuur, de intergemeentelijke onroerend erfgoeddienst (IOED) en het PDPO project 'burgers en boeren' werden in deze vereniging opgenomen. Voor de werking Natuur en Landschap werkt ze samen met provincie Antwerpen.

Momenteel loopt de begeleiding in Boechout rond de aankoop en inrichting van de Molenbeekbron, dat deel uitmaakt van de **Molenbeekvallei (of Beggelbeekvallei)**.

Momenteel loopt de begeleiding van gronden in Kontich, ter ondersteuning van de Provinciale Ontwikkelingsmaatschappij in **de Vallei van de Hesseboelbeek**.

In 2021 start VLM met een haalbaarheidsonderzoek voor Landinrichting.

<https://www.provincieantwerpen.be/aanbod/dlm/samenwerkingsverbanden/zuidrand/projecten.html>
<https://www.dezuidrand.be/>

Trage Wegen

Binnen de bovenstaande lijst van realisaties zijn met name de investeringen op streekniveau van diverse partners in Trage Wegen significant te noemen. Gezien het thema bij alle partners op de lijst van gewenste ambities en aandachtspunten voorkomt (zie verder) worden de realisaties van de voorbije jaren in meer detail besproken als basis voor de selectie van toekomstige acties.

Inventarisatie 2012-2013

In 2012 werd gestart met inventarisatie van de trage wegen in 6 Zuidrandgemeenten: Aartselaar, Mortsel, Edegem, Hove, Lint en Kontich. Het project werd opgezet in de schoot van de werking van Landschapspark Zuidrand, vzw Trage Wegen zorgde voor de begeleiding. Ook Boechout was opgenomen in het project met vzw Trage Wegen. Deze gemeente had eerder al een inventarisatie uitgevoerd en prioriteiten bepaald. Bij de opmaak van de inventaris werd beroep gedaan op vrijwilligers. Er werd een rondvraag gedaan bij verenigingen, doelgroepen en betrokkenen.

Visie 2012-2013

De inventarisatie leidde tot een syntheseskaart. Deze kaart gaf inzicht in de staat van de weg, water aan zou moeten gebeuren en hoe belangrijk dit tijdens de participatieronde werd gevonden. Na de inventarisatie werd ook een bovenlokale wenselijkheidskaart opgemaakt.

De wenselijkheidskaart uit 2013 is een dynamisch document dat na opmaak in 2013 nog regelmatig gewijzigd werd. Op basis van deze kaart werden quick-wins en strategische verbindingen aangeduid. Deze kaart vormt de basis voor het verder werken aan trage wegen in de Zuidrand.

Begeleiding 2014 - 2018

Bij vele dossiers ondersteunde vzw Trage Wegen (met steun van provincie Antwerpen en de gemeenten) onder andere bij de opmaak van subsidiedossiers, uitvoeringsplannen voor stedenbouwkundige aanvragen, voorbeeldbrieven, juridische achtergrondinformatie, prijsvragen enz. Een aantal Trage Wegentrajecten zijn ook gerealiseerd via provinciale subsidies aan Natuurpunt.

Uitvoering

Het voorbereidende werk rond inventarisatie en visievorming leidde tot opening en heraanleg van heel wat trage wegen. Een niet-limitatief overzicht van realisaties via provinciale subsidies:

- Aartselaar
 - De Reukens: openen van wandelwegen doorheen het gebied
 - Voetweg 19 door De Reukens (2019): heraanleg met halfverharding door de gemeente met subsidie van provincie en Streekvereniging
- Boechout
 - Trage weg/wandelweg dalhoofd Molenbeekvallei
- Borsbeek
 - Natuurrecreatieve ontsluiting in fort 3
 - Pad langs Fortloop en Koude beek (2019): heraanleg in halfverharding met porfiersplit, met steun van NSCiti2S, provincie Antwerpen en Streekvereniging Zuidrand
- Edegem
 - Dwaallichtjes en Bostulpenpad: aanleg en opening
 - Vlonderpad Hof ter Linden als by-pass tussen de Kasteeldreef en het Bostulpenpad (2019): aanleg door de gemeente met steun van NSCiti2S
- Hove
 - Wandelpaden in het Uilenbos (2016)
 - Trage wegen in Frijthout (2018): fietsverbinding richting Mortsel en Boechout
- Kontich
 - Wandelpad doorheen Schapenhagen: opening van wandelpad door Natuurpunt
 - Oude spoorwegberm Meylweg – fietsostrade (2018-2019): heraanleg
 - Oude spoorwegberm centrum Kontich (2020): heraanleg van pad in halfverharding, verder doortrekken bestaand pad. Project met steun van Natuur in je Buurt en NSCiti2S.
- Lint
 - opening van een nieuwe verbinding tussen Boshoeckstraat in Hove en Luitersheide in Lint
- Mortsel
 - Verbinding Drabstraat – FORT4 (2016-2017): aanleg
 - Aanleg trap groene berm (2019) met steun van provincie/Streekvereniging
- Bovenlokale verbindingen
 - Voetweg 20 tussen Aartselaar en Kontich (2014-2020): voor dit dossier werden rooilijnenplannen opgemaakt, werd juridisch advies geleverd, in 2020 zal deze voetweg tussen Lieven Renslaan en Kleistraat opnieuw aangelegd worden (met steun van NSCiti2S). Voor het verdere verloop van de verbinding, langs de Pannenbossen, werd juridische achtergrondinformatie aangeleverd.
 - Kontich – Edegem via Edegemse beekvallei (2019): bij de aanplant van het Klimaatbos werd de historische verbinding tussen Kontich en Edegem hersteld voor wandelaars.

Geplande trajecten/verkenning gestart

- Vervolledigen verbinding Waarloos – Duffelsesteenweg via Schapenhagen
- Verbinding vlonderpad Klimaatbos Lint met bestaande Laarzenpad, voorzien zomer 2020

Wenselijke projecten (niet limitatief)

- Verbinding Ganzenbol – Lintsesteenweg (Beekboshoeck)
- Verbinding Laarzenpad – Lintsesteenweg langs Luitersheideloop
- Verbinden van de Boshoeck met centrum Boechout
- Verbinding van Laarzenpad met voetweg 44
- Aartselaar-Kontich via voetweg 20 en de Pannenbossen
- Verbinding Aartselaar – Schelle/Rupelstreek
- Verdere connectie realiseren in de valleien van de Babbelkroonbeek en de Molenbeek.
- Brongebied Molenbeekvallei, Boechout
- Vallei van de Koude Beek
- Groene berm Mortsel-Wilrijk
- Mortsel-Edegem via Fort - Minervasite - groene berm
- Vallei van de Grote Struisbeek
- aansluitingen naar Pallieterland (Lier) en de Fruitboomgaardenstreek (Ranst)

Regionaal landschap Rivierland

De bepalingen van artikel 54 van het Natuurdecreet stellen dat

Een regionaal landschap bevordert in hoofdzaak het **streek eigen karakter, de natuurrecreatie, het recreatief medegebruik, de natuureducatie, het draagvlak voor natuur en het beheer** in uitvoering van het decreet. Het regionaal landschap stimuleert en coördineert ook het **beheer, het herstel, de aanleg en de ontwikkeling van kleine landschapselementen**.

Een regionaal landschap is een **duurzaam samenwerkingsverband tussen maatschappelijke en bestuurlijke actoren** en heeft het statuut van private rechtspersoonlijkheid, onder de vorm van een **vereniging zonder winstoogmerk**.

De **provincies** zijn bevoegd voor de **erkenning, subsidiëring en opvolging** van de regionale landschappen.

Regionaal landschap Rivierland neemt deze wettelijke taakstellingen ter harte en is een streekorganisatie die wil bijdragen tot de duurzame ontwikkeling van de regio. Het wil voor de bevolking/de bezoeker een regionale en lokale meerwaarde verwezenlijken door te werken op landschapszorg en -ontwikkeling, op biodiversiteit, op een groenblauw netwerk (ook in de bebouwde omgeving), op (landschaps)kwalitatieve recreatie in eigen streek en zo inzetten op streekkennis en fierheid.

Regionaal Landschap Rivierland is een regionaal platform waarin verschillende overheden en organisaties, allen met belangen of taakstelling binnen de thema's 'landschap', 'biodiversiteit', 'groenblauwe netwerken', 'streek' en 'recreatie', mekaar ontmoeten en onderling afstemmen. Alle publieke en private actoren in de regio die een bijdrage kunnen leveren aan de doelstellingen van het regionaal landschap kunnen deel uitmaken van het platform.

Het regionaal landschap rolt vanuit zijn platform-rol een breed gedragen doelgroepenwerking uit rond bovengenoemde thema's:

1. Concrete inrichtingsprojecten in functie van landschap en biodiversiteit op terreinen van derden (=zélf aan de slag)
2. het verhogen van de kennis én de zelfredzaamheid van doelgroepen om bij te dragen tot de gewenste doelen (=educatie/cursussen)
3. Het bereiken van het grote publiek (communicatie/sensibilisatie)
4. Het bereiken van publiek met activiteiten (=beleving)

Het regionaal landschap concretiseert de inzet van zijn mensen en de besteding van zijn middelen jaarlijks in een jaarprogramma dat ter goedkeuring voorgelegd wordt aan de Raad van Bestuur en de Algemene Vergadering. Het jaarprogramma is geen formeel engagement, maar veeleer een streefdoel.

Het regionaal landschap streeft naar evenwichtige actieplannen waarin de beschikbare mensen en middelen billijk worden gespreid over alle deelnemende steden en gemeenten. Concreet komt dit neer op het verzekeren van de **basisdienstverlening** aan alle gemeenten (als bijlage bij deze ambitienota is een nota met een beschrijving van de basisdienstverlening toegevoegd). Het regionaal landschap rapporteert over de inzet van zijn mensen en de besteding van zijn middelen jaarlijks in een verslag (jaarlijks + kwartaalrapportage per gemeente).

Aanvullend verwijzen we voor een overzicht van de werking ook naar de presentaties getoond in de transitiewerkgroepen van 27/4 en 25/5 en naar <https://www.rlrl.be/>

Transitie

Inhoud

De diverse partners (gemeenten, Streekverenging en IOED Zuidrand, provincie, gebiedsprogramma Zuidrand hebben inhoudelijke voorstellen geformuleerd voor de werking van het regionaal landschap. Als brede en permanente inspiratiebasis zijn ze als bijlage opgenomen. De gemeenschappelijke thema's zijn vertaald naar een ontwerp meerjarenplanning 2021-2024.

Open ruimte

Meerdere voorstellen hebben een ruimtelijke insteek mbt open ruimte of gaan over visievorming over de open ruimte. Voorbeelden zijn: open ruimteplan/visie, 'vlekkenplan', watergevoelige gebieden, visie op meervoudig ruimtegebruik, herbestemmingen, ...

Deze voorstellen worden in de eerste plaats verkend en waar mogelijk gecoördineerd door het gebiedsprogramma Zuidrand (in navolging van de eerste workshop open ruimte-instrumentarium op 14 januari 2020). Ze worden in de fase niet weerhouden als onderdeel van de ontwerp-meerjarenplanning voor het regionaal landschap.

Uiteraard zijn er raakvlakken tussen ruimtelijke planning, visievorming, beheerplannen en projectwerking en blijft afstemming tussen het gebiedsprogramma en diverse projectuitvoerders (regionaal landschap, bosgroep, streekverenging, vzw Kempens Landschap, ...) essentieel.

Ontwerp meerjarenplanning 2021-2024 regionaal landschap Rivierenland in de Zuidrand

Informatiecampagne

In de periode na de transitie (zeker **maart-juni 2021**) wordt een informatiecampagne gevoerd om de inwoners, organisaties, scholen, bedrijven, landbouwers, ... van de Zuidrand bekend te maken met de werking van regionaal landschap rivierenland, haar basisdienstverlening (zie nota in bijlage) en de kansen voor samenwerking..

Deze informatiecampagne wordt tegelijk ook gezien als sensibilisatiecampagne voor de thema's biodiversiteit, open ruimte, streekeigen karakter, ... Ze wordt ontwikkeld in overleg met de transitiewerkgroep (zie verder).

Deze informatie- en sensibilisatiecampagne wordt mee vormgegeven door een bijzondere editie van de landschapskrant (zie nota in bijlage) waarin de toetreding van de Zuidrand aan alle leden van het regionaal landschap wordt toegelicht.

Deze informatiecampagne bevat een duidelijke 'call tot action' om contact op te nemen met het regionaal landschap ifv advies of de realisatie van projecten.

Uit deze informatiecampagne worden de eerste adviesvragen en concrete terreinrealisaties verwacht. Uiterlijk zes maanden na de lancering van de informatiecampagne wordt per gemeenten geëvalueerd wat de respons is. Waar de respons laag blijft, wordt in overleg met de gemeente bijgestuurd.

Deze informatiecampagne verloopt grotendeels via sociale media, de gemeentelijke infobladen, de netwerken van de leden van de raad van bestuur, streekverenging, partners gebiedsprogramma en, in zoverre GDPR proof, gerichte mailings naar beoogde doelgroepen.

Na deze eerste informatiecampagne zorgen de landschapskranten (2 edities/jaar) en periodieke artikels in de gemeentelijke infobladen, aanvullend op sociale mediakanalen, voor een continuering van de informatie, sensibilisatie en toestroom van projecten met particulieren, organisaties en bedrijven.

Algemene werking mbt streekeigen natuur- en landschapszorg

Behoud, herstel en uitbreiding van het netwerk van hagen en houtkanten in functie van landschapsherstel, landschapsbeleving, natuurbehoud, versterking van ecologische corridors en behoud van autochtone bomen en struiken. Voor het aanplanten van nieuwe hagen en houtkanten gebruikt RLRL autochtone en inheems plantgoed. Het grootste deel van het plantgoed draagt het label 'Plant van Hier'. Autochtone bomen en struiken bezitten het oorspronkelijk genetisch materiaal van de streek en zijn dus een belangrijk aspect van het landschappelijk erfgoed. Door een veranderd landgebruik zijn de meeste groeiplaatsen van autochtone bomen en struiken, zoals bossen, hagen en houtkanten, verdwenen uit het landschap. Bovendien wordt tegenwoordig bij grondeigenaars vaak aangeplant met plantmateriaal uit andere delen van Europa of andere werelddelen. Deze soorten horen niet thuis in Vlaanderen en kunnen problemen opleveren i.v.m. bloeitijdstip en ziekteresistentie. Om de bewaring van het genetisch erfgoed van de streek te ondersteunen werkt RLRL samen met een kwekerij die het label van 'Plant van Hier' op een correcte wijze toepast.

Met bijzondere aandacht voor het historisch voorkomen van hagen en houtkanten in het landschap willen we de missing links binnen het KLE-netwerk in kaart brengen en waar mogelijk en wenselijk herstellen. Als basis voor de selectie van

missing links vergelijken we historische kaarten met actuele inventarisaties (onder meer de ‘provinciale landschapskaart’, PIH 2007). Voor de aanplant van hagen en houtkanten wordt rekening gehouden met:

- Cultuurhistorisch voorkomen van hagen en houtkanten
- Wenselijkheid van heraanplant, uitgaande van de huidige natuur- en landschapswaarden
- Meerwaarde van de locatie voor heraanplant: voldoende landschappelijke en/of natuurwaarde in de nabijheid (lieft nabij andere KLE, bos, natuurgebieden, groenblauwe verbindingen), exacte ligging niet in ‘vertuinde’ plek, voldoende ruimte voor aanplant (min. 50 meter haag /houtkant).
- Overeenkomst met eigenaar: bijdrage van 30% in de kosten, akkoord over soortenkeuze (autochtoon en standplaatsgeschikt), haag/houtkant te onderhouden en te behouden voor een minimumperiode van 10 jaar, geen pesticiden te gebruiken in de aanplant, toelaten monitoring en publicatie van gegevens; RLRL levert plantschema en organiseert de eventuele aanbesteding.

Werken aan beekvalleien en Trage Wegen op streekniveau

Deze legislatuur wordt via het regionaal landschap, en in overleg met de diverse betrokken actoren, verder ingezet op biodiverse, klimaatrobuuste beekvalleien; met name in volgende beekvalleien:

- Vallei van de Grote Struisbeek en vallei van de Wullebeek
- Vallei van de Lachenebeek- Boshoeck
- Vallei van de Babbelkroonbeek
- Vallei van de Hessepoelbeek
- Vallei van de Molenbeek
- Vallei van de Koude Beek en Fortloop

Op basis van de gebiedskennis en actorennetwerk van het gebiedsprogramma en de gemeenten (zie bijlage (voorstellen uit de diverse meerjarenplanningen)) en via gerichte prospectie door het regionaal landschap worden hier **vanaf 2022 de eerste terreinrealisaties** verwacht.

In het Trage Wegen-netwerk van de Zuidrand is de voorbije jaren sterk geïnvesteerd. Voor een overzicht zie deel ‘projectwerking natuur en landschap tot op heden’.

Deze inspanningen worden gecontinueerd en het Trage Wegennetwerk wordt opgewaardeerd via KLE maatregelen en belevingsproducten (zie verder).

Voortbouwend op de gerealiseerde en lopende projecten worden voor de **periode 2021-2024** volgende prioriteiten gesteld:

Wenselijke projecten (niet limitatief)

- Verbinding Ganzenbol – Lintsesteenweg (Beekboshoeck)
- Verbinding Laarzenpad – Lintsesteenweg langs Luitersheideloop
- Verbinden van de Boshoeck met centrum Boechout
- Verbinding van Laarzenpad met voetweg 44
- Aartselaar-Kontich via voetweg 20 en de Pannenbossen
- Verbinding Keizerenberg Hessepoelbos
- Verbinding Aartselaar – Schelle/Rupelstreek
- Verdere connectie realiseren in de valleien van de Babbelkroonbeek en de Molenbeek.
- Brongebied Molenbeekvallei, Boechout
- Vallei van de Koude Beek
- Groene berm Mortsel-Wilrijk
- Mortsel-Edegem via Fort - Minervasite - groene berm
- Vallei van de Grote Struisbeek
- aansluitingen naar Pallieterland (Lier) en de Fruitboomgaardenstreek (Ranst)

Er wordt hierbij ook gewerkt aan verbindingen tussen de Zuidrand en omliggende gemeenten gezien deze de functionaliteit (woon-werk; woon-school, recreatief) van het Trage Wegennetwerk in de Zuidrand kunnen vergroten.

Waar nodig worden afspraken over het beheer en onderhoud van (nieuwe) Trage Wegen gemaakt binnen het **Loket Onderhoud Buitengebied** van het regionaal landschap.

Bosuitbreiding is eveneens een beleidsthema dat de provincie, het gebiedsprogramma Zuidrand en meerdere gemeenten bindt op streekniveau. Voor deze doelstelling wordt door de provincie ook en uitdrukkelijk naar de bosgroepen gekeken voor een proactieve, planmatige aanpak.

Particulieren en gemeenten die interesse of plannen hebben mbt bosuitbreiding kunnen binnen de basisdienstverlening alleszins contact opnemen met het regionaal landschap voor advies en ondersteuning bij (kaart)analyse, administratie en/of realisatie van bosuitbreidingsprojecten.

Deze aanvragen worden in overleg met de bosgroep behandeld.

Groene blauwe projecten in de bebouwde omgeving

In de periode **2022-2024** realiseert het regionaal landschap op het grondgebied van elk gemeente minstens twee groen-blauwe projecten in de bebouwde omgeving. Hierbij wordt telkens een participatietraject op maat voorzien. De lijst van voorstellen en doelgroepen (bedrijventerreinen, scholen, zorginstellingen, ...) uit de diverse gemeentelijke meerjarenplanningen biedt hiervoor inspiratie.

Wanneer deze projecten bijdragen aan het vergroenen van scholen en schoolomgevingen kan het regionaal landschap hiervoor kandideren op jaarlijkse projectsubsidies bij de provincie.

Recreatief medegebruik

Binnen het gebiedsprogramma Zuidrand en de provinciale projectwerking natuur en landschap (verder de provincie) loopt de voorbereiding om voor de Zuidrand een project mbt **speelplekken** te realiseren. Het bestaat uit twee onderdelen: specifieke speellussen analoog aan de bestaande projecten '[Samen op pad](#)' bij regionaal landschap Rivierenland en een overkoepelende speelplekkenkaart. Het regionaal landschap is betrokken bij de voorbereiding.

De provincie coördineert deze realisaties die voorzien zijn in 2021. Nadien zal het regionaal landschap deze projecten verder coördineren.

Er zijn de voorbije jaren diverse **wandel- en fietskaarten** gemaakt door het gebiedsprogramma Zuidrand, provinciale projectwerking en de Streekvereniging Zuidrand.

De Streekvereniging is vragende partij om deze taak verder te zetten vanuit de werking rond toerisme. Ook voor het gebiedsprogramma Zuidrand blijven (nieuwe) wandel- en fietskaarten een belangrijk product binnen de strategische doelstelling 'kwalitatieve beleving van het landschap'.

Het afsprakenkader tussen Streekvereniging, gebiedsprogramma en regionaal landschap over de diverse aspecten van de wandel- en fietskaarten (coördinatie vrijwilligers, promotie en communicatie, onderhoud wandellussen, ontwikkeling nieuwe kaarten, ...) dient nog nader uitgewerkt te worden.

Houtig Erfgoed

De IOED Zuidrand en meerdere gemeenten zijn geïnteresseerd om samen met het regionaal landschap te werken aan onderdelen van houtig erfgoed (thema's: boomgaarden, dreven, beplantingen met erfgoedwaarde, ...).

Hiervoor kan een specifieke projectovereenkomst opgesteld worden, vergelijkbaar met de overeenkomst die het regionaal landschap nu al heeft met IOED Berg & Nete en eventueel zal maken met de IOED Rupelstreek in oprichting. De IOED Zuidrand vindt het belangrijk te werken aan een goede inventarisatie, maar wil daarnaast ook dat voldoende aandacht besteed wordt aan concrete projecten op terrein. Met name op het vlak van realisaties is een mogelijke rol weggelegd voor het regionaal landschap.

Het afsprakenkader mbt houtig erfgoed tussen de IOED Zuidrand, de gemeente Boechout (die niet in de IOED zit) en het regionaal landschap dient nog nader uitgewerkt te worden.

Maatwerk

Na de transitie is het belangrijk dat de Streekvereniging Zuidrand, de IOED Zuidrand, het regionaal landschap en het gebiedsprogramma Zuidrand via structureel overleg hun werking op elkaar afstemmen. Diverse thema's die deze drie bovenlokale actoren uitvoeren zijn immers complementair of kunnen overlappen. Zie bijvoorbeeld het project Nature Smart Cities dat nog tot 2022 loopt bij de Streekvereniging of het project mbt speelplekken.

Daarnaast wordt voor de periode 2021 – 2024 de huidige transitiewerkgroep omgevormd tot een permanente werkgroep natuur en landschap. Deze werkgroep overlegt jaarlijks minstens tweemaal.

Deze werkgroep volgt de meerjarenplanning op, stuurt bij waar nodig en bekijkt gezamenlijk opportuniteiten voor externe projectfinanciering. Ifv het thema bosuitbreiding wordt de bosgroep aan de werkgroep toegevoegd.

Voor de gemeenten biedt deze werkgroep een bijkomende manier om de samenwerking met het regionaal landschap op te volgen, aanvullend op de kwartaalrapporteringen die het regionaal landschap per gemeente maakt.

Voor de gemeenten (maar dit is ook bruikbaar voor andere partners) wordt op basis van trefwoorden (toerisme, erfgoed, trage wegen, open ruimte, natuur, wandel- en fietskaart, speelplekken, ...) een transparant overzicht gemaakt van de thema's waarvoor, na de transitie, de Streekverenging, het regionaal landschap en het gebiedsprogramma, de respectievelijke eerste aanspreekpunten zijn.

Bestuurlijk

Bestuur

Vzw Regionaal Landschap Rivierenland heeft net als elke vzw een Algemene Vergadering en een Raad van Bestuur. Alle leden zijn of worden lid van de Algemene Vergadering (AV) en kunnen zich kandidaat stellen voor de Raad van Bestuur (RvB). Ook zonder deelname aan de raad van bestuur staat het lidmaatschap in de AV en het lidgeld van de gemeente borg voor het ondersteuningsaanbod van het regionaal landschap. Naast het reguliere jaarverslag bezorgt het regionaal landschap kwartaalrapporteringen aan de gemeenten om de werking op het grondgebied te kunnen opvolgen.

De Raad van Bestuur bestaat uit drie groepen:

A: provincie en gemeenten

B: erkende milieu- en natuurverenigingen

C: andere open ruimte-actoren: landbouw, jacht, toerisme, bosgrepen, ...

Groepen A en B zijn aan elkaar gekoppeld via de zogenaamde 1/3 regel.

Deze houdt in dat de Raad van Bestuur:

- Voor minstens 1/3 bestaat uit vertegenwoordigers van provincie Antwerpen en/of gemeenten
- Voor minstens 1/3 bestaat uit vertegenwoordigers van erkende milieu- en natuurverenigingen

Een uitbreiding van groep A leidt dus tot een noodzakelijke uitbreiding van groepen B en eventueel ook C.

Om bij dit transitie-traject naar een nieuwe, correct samengestelde Raad van Bestuur toe te werken, is het door de 1/3 regel van belang tijdig te weten of de gemeenten van de Zuidrand bij toetreding de intentie hebben om zich kandidaat te stellen voor de Raad van Bestuur. Op basis van deze informatie kan, mede in overleg met de huidige Raad van Bestuur van RLRL, het traject bepaald worden om ook de groepen B en C op een correcte wijze samen te stellen.

Hoewel de deelname van gemeenten aan de raad van bestuur 'logisch' kan lijken, heeft RLRL hier met de gemeente Hemiksem een precedent. Deze gemeente is alleen lid van de Algemene Vergadering.

Financiële en personele aspecten

Provincie

Voor elke gemeente die toetreedt tot regionaal landschap Rivierenland worden de basissubsidies van RLRL verhoogd met ±20.000 EUR (met een 1% indexering).

De provincie voorziet jaarlijks in uitvoering van het gebiedsprogramma Zuidrand 30.000 EUR projectsubsidies voor projecten mbt beekvalleien en trage wegen.

Gemeenten

De gemeenten betalen aan het regionaal landschap een lidgeld ten bedrage van 0,25 EUR/inw./jaar (op basis van de inwonersaantallen per 1/1 van elk werkingsjaar).

De gemeenten die lid zijn van de Streekvereniging Zuidrand betalen momenteel 0,25€/inwoner/jaar aan de Streekvereniging voor de projectwerking natuur en landschap. Dit bedrag kan na de transitie gebruikt worden als bijdrage voor het RL.

De gemeenten die lid zijn van het regionaal landschap engageren zich om de helft van de bedelingskosten van twee landschapskranten te betalen. De berekening van het bedrag voor 1 landschapskrant wordt bepaald op basis van het aantal bussen in gemeente x prijs per exemplaar (0,036€ + 21% btw). Het is weliswaar voor een gemeenten ook mogelijk om de landschapskrant 2x per jaar via een eigen gemeentelijk bedeling te bezorgen aan alle inwoners

tabel: indicatieve berekening kostprijs twee landschapskranten per jaar op basis van aantal bussen najaar 2019*

Gemeente	Aantal bussen	Kostprijs bedeling 2 landschapskranten/jaar
Aartselaar	7007	497,497
Borsbeek	5297	376,087
Edegem	10890	773,19
Hove	3722	264,262
Kontich	10410	739,11
Lint	3897	276,687

Mortsel	12979	921,509
Boechout	6149	436,579
TOTAAL	60351	4284,921

**Het is voor een gemeente ook mogelijk om de landschapskrant 2x per jaar via een eigen gemeentelijk bedeling te bezorgen aan alle inwoners*

Streekvereniging

De werking van de projecten die de Streekvereniging nu uitvoert binnen het thema natuur en landschap, Nature Smart Cities en Boerderleren, moet gewaarborgd blijven. Beide projecten lopen nog tem. 2022. Voor de periode 2021-2022 is voor deze projecten een eigen inbreng nodig van 58.435,12 € (17.104,72 € voor Nature Smart Cities en 41.330,40 € voor Boerderleren).

De provincie Antwerpen stelt zich hiervoor garant.

Personeel

Regionaal landschap:

In functie van de transitie zal het regionaal landschap nieuwe medewerkers aanwerven. Deze medewerkers werken niet exclusief voor de Zuidrand maar hun profielen worden wel afgestemd op de taken opgenomen in de meerjarenplanning voor de Zuidrand.

Op basis van de ontwerp-meerjarenplanning lijkt het wenselijke volgende profielen aan te werven:

Medewerker Recreatief medegebruik

Takenpakket mbt Trage wegen en recreatief medegebruik (samen op pad, speelplekken, beleavingsproducten op basis van Trage Wegen, ...).

Medewerker Biodiversiteit/stadsecologie

Takenpakket mbt projecten in beekvalleien en groen-blauwe projecten in de bebouwde omgeving.

Streekvereniging

Voor zowel Boerderleren als Nature Smart Cities is een personeelslid tewerkgesteld (beiden aan 0,5 VTE). Het verdere verloop van deze projecten moet gewaarborgd worden. Zolang de projecten lopen (respectievelijk tot 30/06/22 en 31/08/22) dienen deze twee mensen in dienst van de Streekvereniging te blijven en is afstemming met het regionaal landschap essentieel. Bij voorkeur wordt de opgebouwde kennis (i.e. personeel) meegenomen in het RL na afloop van de projecten.

BIJLAGE

Inhoudelijke ambities en aandachtspunten van de partners betrokken bij de transitie: gemeenten, Streekvereniging en IOED Zuidrand, gebiedsprogramma Zuidrand.

Inhoudelijke ambities partners

Provincie

Het provinciale bestuursakkoord voorziet, binnen de bredere noemer natuur en landschap(sbeleving) vijf beleidsdoelstellingen voor het grondgebied:

- Functionele ecologische netwerken
- Vergroenen van scholen (en schoolomgevingen)
- Trage Wegen
- Bosuitbreiding
- Landschapskwaliteit

Deze doelen zijn ook ondersteunend aan het provinciale klimaatbeleid.

Functionele ecologische netwerken worden o.a. gerealiseerd via de regionale landschappen binnen geselecteerde focusgebieden (zie verder ook deel financiering – provincie).

Voor de focusgebieden in de Zuidrand volgt de provincie, als partner binnen BORAZ, de selectie gemaakt binnen het open ruimte-programma (zie verder).

Verder is continuïteit van lopende projecten (en/of het afronden ervan tot logische gehelen) een relevante insteek voor de provincie om zeker voor de korte termijnplanning projecten te selecteren en prioriteren in de projectwerking van het regionaal landschap.

Gemeenten

Aartselaar

Algemeen

Groenere **bedrijventerreinen**: denk aan bijenhôtels, bloemenweiden, groendaken, groenschermen,...

Burgers en leerlingen meer betrekken bij het natuur- en milieubeleid: vb. cursussen voor inwoners: rond bomenbeheer, samenwerking met partners zoals Velt, Natuurpunt en de compostmeesters.

Blinde muren van gebouwen omvormen tot '**groene muren**': aanleggen van tegeltuintjes en versoepeling /organiseren van de vergunning die daarvoor nodig is. Er worden straten geselecteerd waarin tegeltuintjes toegelaten worden en er worden planten voorzien voor bewoners van deze straten.

Aanleg van **extra bos**: vb. **geboortebos/ begraafbos**.

Een grote uitdaging stelt zich in de aanpak van **watergevoelige gebieden**. Zo is een verdere uitwerking en inrichting van **signaalgebieden** noodzakelijk, met aandacht voor voldoende bufferbekkens en –capaciteit, en waterbuffering in de wijk zelf. Dit kan gerust samengaan met de aanleg van meer groen en creatie van landschapsparken. Om de waterproblematiek aan te pakken is een goed onderhoud en misschien zelfs aanleg van **nieuwe grachten** nodig. Ook de talrijke rioleringsprojecten die op stapel staan zijn hiertoe een belangrijke stap. Deze actie wordt uitgevoerd via RUP's die in opmaak zijn.

We bekijken verder hoe we **verhardingen kunnen beperken** en het gebruik van waterdoorlatend materiaal kunnen promoten.

Zoektocht naar gronden voor **volkstuintjes**.

Promoten van **duurzame landbouw** en korte ketenlandbouw.

Communicatie rond het **verbod op pesticiden**.

Specifiek

Systematische aankoop van gronden in het recreatief bosgebied de **Reukens**. Het aankoopbeleid van diverse partners heeft er voor gezorgd dat het bosareaal intussen bijna 40 hectaren omvat. Dit biedt de mogelijkheid om bijkomend multifunctionele, recreatieve paden in het gebied aan de leggen (ruiters, eventueel mountainbike).

De toegankelijkheid van park **Solhof** wordt verbeterd door alle wegen aan te leggen als bolle wegen, dat verhindert waterplassen en modder.

Het natuurgebied rond **Zinkval en Cleydael**, met al z'n mooie wandel- en fietspaden, verdient promotie. Wandelweg nr. 3 dient verder ontwikkeld (ANB is de beheerder).

Aanleg **natuurspeeltuin en bufferbekken** aan het **sportcentrum**.

Heraanleg **hondenweide** nabij **sportcentrum**.

Trage weg nr 20 kan nog opengesteld worden. De procedure hiervoor is gestart. Dit proces loopt in 2019-2020.

Edegem

Algemeen

We zetten in op het behoud van het **groene karakter** en op slim, duurzaam en **meervoudig ruimtegebruik**.

Een uniek **openruimteplan** vrijwaart onze groene pracht

RUP Open Ruimte: met een **RUP Open Ruimte** wordt de bestaande open ruimte in de gemeente bevestigd en bestendig op lange termijn, worden de openruimtestructuren versterkt en verbonden waar nodig en dat voor alle openruimtefuncties (landbouw & voedselproductie, natuur & biodiversiteit, water, energie, toerisme & recreatie).

Het '**groenblauw netwerk**' dient als basis om de verdere verstedelijking vorm te geven en te bepalen waar er al dan niet verdere slimme verdichting mogelijk is. Dit gebeurt op maat van Edegem en bij voorkeur in de nabijheid van voorzieningen (bv. openbaar vervoer, winkels voor dagelijkse inkopen en scholen).

Specifiek

Natuur en groen worden niet beperkt tot het buitengebied, maar via **Fort 5, het Hof ter Linden, de Romeinse Put, het Centrumpark en andere groenzones** doorgetrokken tot in het hart van onze gemeente.

Kontich

Algemeen

Werking strategisch project BORAZ behouden

Uitbouw **trage wegn**etwerk:

- voortbouwen op bestaande nota/ nieuwe accenten
- missing links
- naambordjes en verdere uitbouw bestaande wegen
- wandelnetwerken verder uitbouwen (**wandelknooppuntennetwerk**)
- **educatieve kinderlussen**

Bijenplan

Zwaluwen, steenuilen, mezenkasten,...

Natuurlijke speeltuinen

KLE's en poelen

bosuitbreidingen

Specifiek

Project Waterlandschap verder uitwerken

Trage weg Fierens

Trage weg naast **Pannebossen**

Beheerplannen:

- **Vuile Plas** (opstarten)
- **Zandbergen** (wildgroei aan recreatie aanpakken/ uitvoering beheerplan/educatieve uitbouw)
- **Hessepoelbos** (idem)
- **Oude Spoorwegberm** (noordelijk deel – op te maken)- educatieve uitbouw Blauwgroen park spoor natuurlijk!

Educatieve uitbouw van Natuur en museumtuin (Duivenstraat)

Soortbescherming: **knolsteenbreekbermen**

Gebiedstrategisch

Beekboshoeck-OCMW gronden Mechelen

Hof Van Spruyt/Broekbos

Tanghof en omgeving

Ecologische inrichting visvijver **Diepe route**

Lint

Algemeen

Lint ambieert het verbeteren en het uitbreiden van het netwerk van trage wegen.

Het landschapsbeheerplan van het park en het bomenplan voor de gemeente worden verder uitgevoerd. Er wordt bekeken of een actualisatie van het natuurontwikkelingsplan nodig is. Het behoud van open ruimte en het verder vergroenen van onze gemeente staat hierin centraal.

Lint onderhoudt een samenwerking met sectororganisaties zoals natuurbeheerders, bosgroepen en landbouw met betrekking tot de inrichting en beheer van natuurgebieden. Hierbij wordt gezocht naar een maximale samenwerking met de omliggende gemeenten om de natuurzone tussen Lint, Hove en Boechout (Beekhoek, Grote Boshoeck, Luitersheide, bos van Marpingen, Uilenbos) verder te ontwikkelen en te ontsluiten.

Specifiek

Project **Ganzenbol** - omvormen industriegebied naar deel KMO-zone, deel woongebied, deel groengebied en herwaardering - verleggen beekvallei **Lachenenbeek**

Strategisch project **Grote Boshoeck** - natuurbeheerplan opmaken (opdracht aan Natuurpunt gegeven) voor klimaatbos en Papendonkbos, afwerken en verbeteren wandelpaden, aankoop dossier ANB voor bossen **Luitersheide**

Project **trage wegen**:

in het zuiden van de gemeente aan grens Duffel en Lier zoeken naar mogelijke verbinding Duffelsesteenweg - Kinderstraat - Bouwenstraat en naar **Lachenenbos** na aankoop van bossen door ANB, tussen Statiestraat en klimaatbos.

Hove

Algemeen:

Ondersteunen realiseren toekomstvisie **GNOP**

Samen met verschillende partners (streekvereniging, buurgemeenten, Kempens Landschap.....) streven we ernaar **om tussen de verschillende natuur en groengebieden verbindingen te creëren** (natuur, biodiversiteit, water, zachte recreatie,)

Een **boom voor elk gezin** en een struik of struikboom voor elke inwoner.

Meer **natuurbeleving** met verdere ontsluiting, behoud, verbetering en uitbreiding van **trage wegen** en wandelwegen.

Zorg voor **merkwaardige bomen, bomenrijen en Kleine Landschapselementen**

Specifiek

Aantal percelen grenzend aan het **Frythout** zijn nog in privé-bezit. Wanneer de mogelijkheid zich voordoet is het zinvol om deze trachten te verwerven of beheersovereenkomsten te sluiten.

Beheer Frythout.

Het voorzien van een **plukweide**

De **beleving van de boomgaard te verhogen**.

Lege Veldkantlaan Zuid en Jos Coveliersstraat zuid. Verwerven, ruilen en vrijwaren van de gebieden met oog op het vrijwaren van de open ruimtes en passend in de **Visienota Vlekkenplan**, Deze gebieden behoren momenteel visueel bij de Boshoeck.

Tangentiële trage weg: vanuit Boechout (in overleg) via buurwegen rond Uilenbos naar de Laureyksebeek richting Lint Beekhoek / station.Lint / Kontich

Stapsteen richting Koude Beek: Verbinding tussen Koude Beekvallei (Frythout, Boechout, Mortsel Borsbeek...) en de Boshoeck - Jos Coveliersstraat Zuid.

Stapsteen tussen Boshoeck en de Edegemse beekvallei.

Trachten een groene verbinding te verwezenlijken tussen het gebied ten zuiden van de Lege Veldkantlaan en het nieuwe Stadsrandbos tussen Kontich en Edegem.

Een mogelijk scenario is via de loop van de Beekhoekse Beek en bufferbekken naar Wayenborg naar de wijk Lege Veldkant, via de Kleine Meyl te Lint richting Elzenstraat Donderbrug om een doorsteek te maken onder spoorweg. Dan via de Verbindingsstraat naar de nieuwe groene verbinding richting Jan Frans Gellyncklaan door het Felix parkje van de Felix Timmermansstraat naar het parkgebied tussen Jan Frans Gellyncklaan en Vredestraat om dan via de trage weg op de grens tussen Kontich en Hove (voormalig bedrijfsgebouw Ketele) naar de Mechelsesteenweg.

Dan via de vallei van de beek tussen Kontich en Edegem richting stadsrandbos aangeplant door Natuurpunt tussen de Boniverlei en Prins Boudewijnlaan. De verwezenlijking en de aanwezigheid van het parkje in de Felixtimmermansstraat en de aanwezige trage weg kan een grensoverschrijdend project zijn.

Boechout

Bevorderen en promoten van streekeigen karakter en natuurbehoud

Ontwikkelen visie **open ruimte**. Het diverse groen is een belangrijke troef voor onze gemeente. Het is belangrijk de vijf verschillende types landschappen (stedelijk productief landschap in het noorden van de gemeente, klassiek landbouwlandschap ten zuidoosten van de Molenbeekvallei, de blauwgroene ader van de **Molenbeekvallei**, het ecologische landschap van de **Melkkuip** en historische landhuizen en tuinen in het bebouwd weefsel van Boechout) verder te onderzoeken en hun sterktes en identiteit te benoemen, te versterken en te beschermen.

Inventarisatie waardevolle landschappen/**landschapselementen** binnen het kader van behoud en bescherming.

Uitbreiden Landschapspark **Frijthout** = het gemeentegrensoverschrijdend park tussen Hove en Boechout. Boechout wenst het zicht vanuit de Fruithoflaan (dicht bij de kern van Boechout) op het park optimaal te behouden. Mogelijkheden bekijken om woongebied niet te laten dichtslippen zodat een maximaal contact met het park behouden blijft.

In **Vremde** dringt de open ruimte ver binnen tot aan de Van der Grachtstraat. **Maximaal behouden van contact tussen landschap en dorpskern** van Vremde.

Boshoeck: Het kasteel en het hof van Boechout en de Melkkuip hebben het statuut van beschermd landschap. Het Bos van Moretus en De Boshoeck zijn habitatrichtlijngebied. Naast park- en bosgebied is deze landschapseenheid ingekleurd als agrarisch gebied waarvan een deel landschappelijk waardevol is. Deze open ruimte maximaal behouden – reeds binnen BORAZ-project.

Nieuwe **open ruimte verwerven** met als doel het te beschermen, prioritair aansluitend aan natuurgebied Molenbeek. Deze vallei is landschappelijk zeer waardevol door de vrij grote authenticiteit en kleinschaligheid van het landschap. Boechout heeft reeds grond aangekocht in het kwelgebied van de **Molenbeekvallei** in overleg met Natuurpunt Land van Reyen.

Recent verworven gronden **Molenbeekbron:** natuur, recreatie en landbouw. Aanleg inclusief vlonderpad. Avontuurlijke speleplek. Ruimte voor water. Aanleg poel. Aanplanting van bomen en struweel.

Vallei van de **Koude Beek:** ecologische corridors ontwikkelen om natuur, landschap en het recreatieve karakter (fietsen en wandelen) te verbinden.

Waterbeheer, **ruimte voor water:** beschermen en versterken **grondwateraanvulling**. Waterberging van het landschap herstellen.

Open **grachten** en **propere bekenproject**, inrichten van WADI's en poelen in openruimtegebied. Beekoevers vergroenen. Meer poelen voor amfibieën.

Ondersteunen Bessemcomité: **knotten van wilgen** in Bessemgebied = een groene landelijke oase tussen het verstedelijkte Morsel en het wooncentrum van Boechout.

Aanplanten van **compensatiebos** + uitvoeren bomencharter

Beheer en herstel, aanleg en ontwikkeling van kleine landschapselementen

Een belangrijk uitgangspunt is dat in combinatie met andere **houtkanten, hagen, waterlopen en bermen** in de omgeving **een ecologisch netwerk** kan gevormd worden. Een gemeentegrens is slechts een artificiële grens waar de natuur zich niet aan houdt. Daarom is samenwerking binnen en Regiolandschap interessant voor het landschap, de natuur en de biodiversiteit.

Tijdens deze Covid 19 periode is er meer **belangstelling voor natuur en landschap**. **Afwisseling** van kleine landschapselementen zoals houtkanten, hagen, bomenrijen, hoogstamboomgaarden en bosjes, ... met gebieden met een open karakter zoals akkerlanden, weiden met grazende koeien, ... verder afgewisseld met bossen en parken **maken een landschap aantrekkelijk** en geven het een hoge belevingswaarde. Hierdoor zal een landschap een extra aantrekkingskracht uitoefenen op wandelaars en fietsers.

Ontharden en vergroenen openbaar domein: Het groene karakter van de gemeente Boechout is één van haar sterke kenmerken. Omdat het landschappelijk Boechout vandaag voornamelijk buiten de bebouwde ruimte waarneembaar is, is het belangrijk ook in het bebouwde weefsel voldoende aandacht te hebben voor vergroening en zo het landschapsgevoel in de gemeente te versterken. Natuur tot in de kern. **Gemeenteoverschrijdende proeftuinprojecten:** Vergroenen (Gillegom)wijk. Vergroenen en heraanleg pleintje (Kardinaal Stercksstraat). Vergroenen gemeentelijke gebouwen: bv tegeltuin zaal Den Boom.

Klimaatadaptatie: hitte-eilandeffect in kernen verminderen. Grote gezamenlijke uitdaging in deze tijd: Hoe pakken we dit aan? Delen van kennis, expertise en “good practices”.

Vergroenen begraafplaatsen. Masterplan gestart. Aanplanting urnenbos aan begraafplaats Vremde.

Vergroenen van de speelplaats JF Willemsschool (MOS-werking bereikbaar/bekender maken- drempelverlagend).

Promoten **KLE**. Op openbaar domein en privédomein: Acties “Behaag natuurlijk”. “Boom zoekt tuin”. KLE met elkaar verbinden: de gelaagdheid en de soortenrijkdom in mengvormen zijn van groot ecologisch belang.

Waarderen van **wegbermen** (niet-verharden, biodiversiteit, aangepast maaibeheer,...). Voorkomen dat aangelanden bermen inpalmen met gazon.

Sensibiliseren biodiversiteit en biolandbouw op landbouwbedrijven.

Landschapsintegratie van tuin- en landbouwbedrijven stimuleren (bufferbekkens, citernes...) ♣ Opwaarderen akkerranden en beekoevers (meer dan standaard VLM-werking). Fauna-akkers: natuurverbindingen maken voor kleine zoogdieren.

Groepsaankoop zaaigoed.

Moestuinen, CSA, pluktuinen faciliteren. **Korte keten promoten.** Seizoensgebonden producten promoten.

Doorwaadbaarheid privéparken.

Faciliteren dialoog ts buurt en privé-eigenaars om braakliggende gronden mee te mogen gebruiken als groen en/of recreatieve beleving (bvb speelgras, bloemenweide, hondenweide,...)

Ontharden en vergroenen privaat domein: inzetten op groen straatbeeld inwoners sensibiliseren om voortuinen te vergroenen, tegeltuinen, ...

Uitvoeren goedgekeurde **parkbeheerplannen** (5 stuks)

Overheidsopdracht via RL: raamcontract : **expertise** bomen: gemeente rechtstreeks op afroep treeworker, deskundige nazicht bomen, ...

Natuurrecreatie en recreatief medegebruik

Inventaris **trage weggennetwerk** evalueren, netwerk optimaliseren en uitbreiden. Missing links? Groene linten die groene kamers/ buurtplekken verbinden over gemeentegrenzen heen. Trage wegverbinding naar het Uilenbos samen met gemeente Hove bekijken. Toegankelijkheid Bos van Moretus?

Fietsroute: Bloesemroute langs de boomgaarden over de gemeentegrenzen heen.

Behoud **cultuurhistorisch erfgoed**.

Een gezicht geven aan Boechout als **erfgoedgemeente**, ingekapseld in een ruimer verhaal van een erfgoedconvenant: levende (graan) molen, wijnbouw, erfgoedwandelingen,...

Bewaren en ontsluiten van zowel beschermd en bouwkundig erfgoed, landschappen en archeologisch erfgoed.

Promoten **landschapstoerisme**. Landschapsfeest.

Oogstfeest jonge fruitboomgaard Bessemegebied/boomgaard zaal Den Boom. **Voedselbosje** met bessenstruiken en druivelaar.

Bewaren en **ontsluiten van roerend erfgoed** (verhalen) (heemkundige kring), zowel het gegeven van Boechout als Reuzengemeente (erkend!), als land- en tuinbouwgemeente (geschiedenis, driejaarlijkse Oogstfeesten, jaarlijkse Wijnfeesten), als de verhalen rond historische figuren zoals Jan Frans Willems, Jan Cockx, George Van Raemdonck, Jenneval, Flor Van Reeth, ...

Belangrijke **ankerplaats: Het Kasteel van Boechout** en omgeving.

Nieuwe woonwijken ontsluiten met **wijkparkjes** en netwerk van trage wegen

Spel en **natuurbeleving** in Eikenbosje, pas verworven door gemeente in nieuwe projectontwikkeling Zuiderdal

Aanleg **belevingspad** in Biesbesbos: speelbos met kampvuurplek

Inrichting Bos/park Van Der Auwera: aanleg vijver, beheer, bosbeleving

Landschapsbeleving verhogen door een expressieve “rafelrand” die zorgt voor een maximaal contact tussen de bebouwde ruimte en de open ruimte.

Onderzoek locaties **hondenweides** + landschappelijke integratie ervan

Uitbouwen van locaties waar landschapsbeleving in de kijker gezet wordt in een creatief proces (uitkijktorens, borden, ...)

Natuureducatie en sensibilisatie

Promoten van Boechout als groene gemeente bij inwoners en bezoekers. De identiteit van Boechout in het verleden en vandaag werd en wordt nog steeds voor een groot deel bepaald door het aanwezige landschappelijke erfgoed in de gemeente. Het informeren van de inwoners en bezoekers en het **vergroten van de bewustwording** over deze groene troef is belangrijk.

Stimuleren van actieve vergroening: De identiteit van onze gemeente wordt ook bepaald door het uitzicht vanuit het landschap richting het bebouwde weefsel. De afwerking van private tuinen speelt een belangrijke rol bij dit uitzicht en die identiteit. Het afwerken met private perceelsgrenzen met harde materialen vermijden en inheemse groenelementen promoten.

Sensibilisatie en actie biodiversiteit en **bijencharter**. Educatieve wandellus. Infoborden over KLE's en hun specifieke flora en fauna, het beheer van knotbomen,... vergroot de belevingswaarde en de betrokkenheid op de natuur en het landschap. Klein bijenveldje in de kern van Boechout en Vremde.

“kleur de lente”: sensibiliseren voorjaarsbloeiërs – biobloembollen

Gezamenlijke bestrijding **Japanse duizendknoop**. Delen van expertise.

Milieu-educatiecentrum kapel Don Bosco in samenwerking met Natuurpunt en Maanwandelaars

Inzetten op versterken van goed **nabuurchap met land- en tuinbouw**

Inzetten op **landbouweducatie**: op bezoek bij de boer – ervaringsgericht.

Mortsel

We engageren ons voor het **burgemeestersconvenant 2030**

Met concrete lokale actie- en investeringsplannen verminderen ze de uitstoot van broeikasgassen op hun grondgebied en nemen maatregelen om de gevolgen van de **klimaatverandering** te beperken (klimaatadaptatie). We zetten onze burgers aan om zelf maatregelen te nemen.

We maken Mortsel klaar voor extreme weersomstandigheden als gevolg van de klimaatverandering. Zo kiezen we bij de heraanleg van openbare wegen voor **minder verharding en ontharding**, voor de aanleg **van wadi's, voor het gebruik van waterdoorlatende verhardingen** of gebruik van infiltratiekolken en infiltratiebuizen voor regenwater. Doelstelling is **het regenwater zoveel en zo lang mogelijk ter plaatse te houden en dit natuurlijk te laten insijpelen**. We maken een hemelwaterplan op.

Landschapsbeleid is verbonden met het klimaatbeleid. Er wordt steeds meer belang gehecht aan **groene infrastructuur** in kader van klimaatadaptatie. De **open ruimte rond de Koude Beek** wordt gevrijwaard zodat er ruimte voor de beek is om te overstromen bij hoge waterstanden, er zijn twee nieuwe bufferbekkens aangelegd in het **open landschap Gasthuishoeven** om wateroverlast te vermijden, groengebieden werken het hitte-eilandeffect tegen,... Elk landschapsproject is tegelijkertijd een klimaatadaptatieproject.

We zorgen voor meer ruimte voor groen en natuur via het uitvoeren **van biodiversiteitsprojecten en het stimuleren van groen in nieuwe ontwikkelingsprojecten**. We onderzoeken de mogelijkheden om bepaalde **groene ruimtes te bestendigen en te beschermen**. Tegelijkertijd zoeken we **subsidies** voor het uitvoeren van parkbeheersplannen en slibopruiming.

Het bestuursakkoord 2019-2024 vermeldt hierbij een mogelijk Lieven Gevaertpark naast de Deurnestraat, verdere ontwikkeling van de Berm als aansluitend parkgebied, de groene inrichting van het Stadsplein, het behoud van de weide van de Koeisteerthofdreef,... Een focusgebied is het open landschap Gasthuishoeven tussen de luchthaven, Fort 3, de Koude Beek en de spoorlijn. Als instrument wordt het subsidiereglement kleine landschapselementen herbekeken. Het regionaal landschap kan hierin een grote rol spelen als ondersteunende, adviesverlenende of initiatiefnemende instantie.

We optimaliseren ons **functionele tragewegennetwerk**. We creëren enkel nieuwe verbindingen voor voetgangers en fietsers wanneer ze een echte meerwaarde betekenen op het vlak van ontsluiting en andere functionele kenmerken. We maken duidelijke onderhoudsafspraken rond deze functionele trage wegen.

De landschapsinrichting van het open landschap **Gasthuishoeven** kan gepaard gaan met de aanleg van nieuwe trage wegen en ontsluiting naar het tragewegennetwerk, geen sinecure door de spoorlijn. Een wandeltrap naar de fietsbrug van de fietsostrade ter hoogte van **Hof Savelkoul** behoort tot de mogelijkheden, dit vergt coördinatie met de provincie. Het regionaal landschap kan die rol op zich nemen.

Focusgebieden

Open landschap Gasthuishoeven

Het open landschap Gasthuishoeven tussen de luchthaven, Fort 3, de Koude Beek en de spoorlijn is over de tijd landschappelijk en ecologisch sterk achteruitgegaan. De lokale Natuurpuntafdeling luidde in het verkiezingsmemorandum 2018 de alarmbel: een globaal natuur- en ecologisch herstelplan is noodzakelijk of de bedreigde soorten in het open landschap dreigen op korte termijn te verdwijnen (steenuil, kievit, haas) of verdwenen soorten dreigen nooit meer terug te komen (veldleeuwerik, graspieper, patrijs, roodborsttapuit, ...). Naast die ecologische problematiek is er de landbouw, die in het algemeen moeilijk heeft te overleven bij internationale bodemprijzen. De tegenstellingen overstijgen is geen gemakkelijke opdracht. Bijkomend zijn er veel overheidsinstanties actief in het gebied: de stad (het Sportlandschap), de provincie (de waterlopen en de fietsostrade), het ANB en de luchthaven (enkele landbouwpercelen verpacht), Aquafin (de RZWI),... Bovendien staat het open landschap Gasthuishoeven niet op zich maar is sterk verbonden met Fort 3 in Borsbeek, het openruimtegebied op de rechteroever van de Koude Beek in Boechout, stroomopwaarts de bron van de Koude Beek in landschapspark Frijthout in Hove,... Dit vergt coördinatie dat de gemeentegrenzen overstijgt, wat een ideale opportuniteit voor het Regionaal Landschap Rivierland kan betekenen om dit herstelproject te trekken.

Borsbeek

Algemeen

We geven prioriteit aan het voorzien van veilige schoolroutes en we maken werk van onze **trage wegen**. -n globo-, met extra aandacht voor toegankelijkheid, ontmoetings- en bewegingsruimte.

We nemen concrete maatregelen om **groen tot in de woonwijken** te brengen. Om dit te bereiken blijven we zoeken naar kansen voor realisatie. Deze **groene plekken krijgen vorm in overleg met omwonenden**, daarnaast kan dit ten dele ook gerealiseerd worden met bewoners (denk maar aan voortuinen, gevelbanken,...). In overleg met buurten bekijken we welke verbeteringen mogelijk zijn. Deze worden -waar mogelijk- als input meegenomen voor het beleidsplan wonen. We willen tot twee concrete verbeterpunten komen per buurt. Tijdens deze dialogen wordt er aandacht geschonken aan het activeren van buurten.

Verkennen van de mogelijkheden om van een meer traditionele manier van groenbeheer naar een **meer arbeidsexpansief en ecologisch beheer** over te schakelen.

Plaatsen van **insectenkasten**.

Specifiek

Ontharden, Inrichting van het binnenplein en omgeving activiteitenstrook in **Fort 3**.

Aanleg van ecologische parkeerpocket met Wadi thv toegang Verlengde Schanslaan **Fort3**.

Aanleg van ecologische parkeerpocket met Wadi thv hoofdtoegang **Fort 3**.

Herinrichting **trage weg langs Diepenbeek**.

Aanleg nieuw **ecologisch park centrum Borsbeek**.

Streekvereniging/provinciale projectwerking natuur en landschap

Trage wegen

Trage wegen vormen een belangrijke pijler in het natuur- en landschapsbeleid in de Zuidrand. In 2012 werd er voor elke Zuidrand gemeente een inventaris van trage wegen gemaakt. Deze inventarissen zijn ondertussen toe aan een update om de prioriteiten voor de komende jaren te bepalen.

In de Zuidrand zijn er ook opportuniteiten voor de strategische verbindingen van trage wegen tussen verschillende gemeenten, oa:

- Aartselaar-Kontich via voetweg 20 en de Pannenbossen
- Mortsel-Edegem via Fort - Minervasite - groene berm
- Hove-Lint-Kontich: vanaf Uilenbos naar station
- Hove-Lint- Boechout: vanaf Boshoeke naar centrum Boechout

Daarnaast zijn ook verbindingen met andere gemeenten in het RL mogelijk, oa.:

- Verbindingen met Rupelstreek (Kontich-Rumst, Aartselaar-Schelle-Niel)
- Verbinding Kontich-Duffel

Wandelnetwerk en fietskaart

- Coördinatie van het onderhoud van het wandelnetwerk + opmaak, verspreiding en promotie van de wandelkaart is nu een gedeelde verantwoordelijkheid van de Streekvereniging (werking toerisme en recreatie) en de provincie (werking natuur en landschap). Er dient afgestemd te worden hoe dit in de toekomst praktisch zal georganiseerd worden.
- De fietskaart 'Fietsen door de Zuidrand' is een uitgave van de provincie (i.k.v. het strategisch project) i.s.m. de Streekvereniging Zuidrand. Ook hier moet bekeken worden hoe deze samenwerking in de toekomst zal georganiseerd worden.
- De Streekvereniging is vragende partij om deze taak verder te zetten vanuit de werking rond toerisme.

Vergroening scholen

Momenteel lopen hieromtrent nog vragen van o.a. de Albrecht Rodenbachschool in Hove en de BKO in Borsbeek. Deze werking kan uitgebreid worden eens de gemeenten deel uitmaken van het RL. Er kan dan proactief contact opgenomen worden met scholen om de mogelijkheden rond vergroening toe te lichten.

Landschappelijk erfgoed

Algemeen

De IOED Zuidrand wenst samen te werken met het RL rond landschappelijk erfgoed. Hiervoor kan een samenwerkingsovereenkomst opgesteld worden, vergelijkbaar met de overeenkomst die het RL nu al heeft met IOED Berg & Nete. Concreet ziet de IOED Zuidrand dit bijvoorbeeld op vlak van inventarisatie van landschappelijk erfgoed. De IOED vindt het belangrijk te werken aan een goede inventarisatie, maar wil daarnaast ook dat voldoende aandacht besteed wordt aan concrete projecten op terrein. Hier zien ze een rol weggelegd voor het RL. Hieronder volgt een niet-exhaustieve opsomming van mogelijke acties:

Boomgaarden

- Herwaarderding en beheer van (hoogstam)boomgaarden o.a.
 - Bessemegebied grens Boechout en Mortselt
 - Wegkwijnende boomgaard op de grens van Kontich en Duffel

Klein historisch erfgoed

- Update van inventaris boomkapelletjes
- Onderhoud en beheer van kapelletjes

Houtige beplanting met erfgoedwaarde

- Historisch onderzoek: waar kwamen hagen voor? Waar zijn er nog relictten aanwezig? Waar wenselijk om tot herstel over te gaan?
- Idem voor dreven, kapelbomen, houtkanten,...
- Herstel van historische dreven, oa. Gasthuishoeve in Hove

Deelname aan subsidieprojecten

Dankzij de overkoepelende structuur van de Streekvereniging konden de Zuidrand gemeenten deelnemen aan projecten zoals Nature Smart Cities en Boerderleren, waardoor ze gebruik konden maken van aanzienlijke subsidies voor hun werking rond natuur en landschap. Voor individuele gemeenten is de toegang tot deze projecten veel moeilijker. Het is belangrijk dat ook in de toekomst het RL actief inzet op deelname aan subsidieprojecten- en oproepen op alle mogelijke niveaus (provinciaal, Vlaams, Europees,...).

Speelgroen

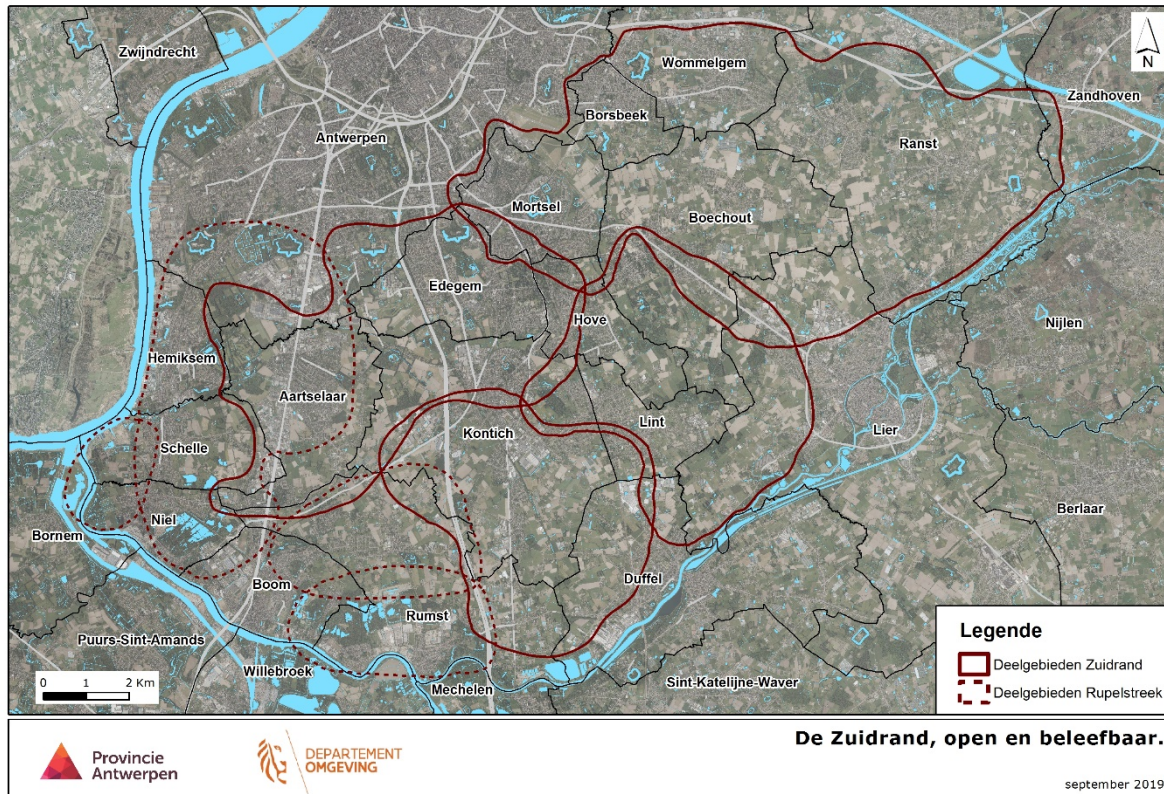
- Inrichting bijkomende speelplekken
- Project speelgroenbeleving in opstart voor de Zuidrand (initiatief vanuit BORAZ)

Gebiedsprogramma Zuidrand (BORAZ)

Met het project 'Beleefbare Open Ruimte in de Antwerpse Zuidrand' maken we de Zuidrand beleefbaar door in te zetten op meer natuur en bos, trage wegen en ruimte voor water, duurzame landbouw, erfgoed en ontspanning.

Het open ruimte project Zuidrand is een samenwerking tussen 8 gemeenten- (Aartselaar, Borsbeek, Boechout, Edegem, Hove, Lint, Kontich en Mortsel), provincie, Vlaamse overheid, Natuurpunt, Boerenbond, Kempens landschap, Bosgroep en nog heel wat partners.

De gemeenten Aartselaar, Borsbeek, Boechout, Edegem, Hove, Lint, Kontich en Mortsel, maken er volledig deel van uit. Ook delen van Duffel, Lier, Ranst en Wommelgem vormen een geheel in de 4 open ruimtegebieden.

- Openruimtegebied Aartselaar-Edegem-Kontich hangt samen met de Rupelstreek
- Openruimtegebied Kontich-Hove-Lint-Boechout-Lier hangt samen met Pallieterland
- Openruimtegebied Kontich-Duffel in samenhang met de Rupelstreek
- Openruimtegebied Hove-Mortsel-Borsbeek-Boechout-Lier-Wommelgem-Ranst (dit bestaat uit twee deelgebieden- opgebouwd rond de Koude Beek en de Beggelbeek (of Molenbeek))

De open ruimte werking en haar resultaten tot op heden zijn beschreven in het inleidende deel van de ambitienota.

Binnen deze open ruimte gebieden zal er de komende jaren naar visievorming en terreinmaatregelen sterk ingezet worden op **beekvalleien**:

Vallei van de Grote Struisbeek en vallei van de Wullebeek (behoort tot de vallei van de Benedenvliet)- Aartselaar-Edegem-Kontich

Vallei van de Lachenebeek- Boshoeck (Hove, Kontich-Kazerne, Lint en Boechout)

Vallei van de Babbelkroonbeek (Kontich-Lint) en Hessepoelbeek (Kontich)

Vallei van de Molenbeek (Boechout-Lier)

Vallei van de Koude Beek en Fortloop (Mortsel en Borsbeek)

Voor volgende zaken is er vraag tot afstemming en overleg, aangezien ze ontstaan en uitgebouwd zijn en financiering kregen vanuit de gebiedswerking in de Zuidrand:

Wandelkaart: afstemming met de provincie als verantwoordelijk mede-eigenaar van deze kaart over de toekomst. Dit is nog steeds een krachtige output van het open ruimte project en ook ter afsluiting is er een wens op een laatste update (niet per se in de huidige vorm) uit te voeren in het gebied en mee na te denken over een goede verdeling tussen provincie-streekvereniging en RL. Ook in het verder ijveren voor een wandelknooppuntennetwerk kan een gebundelde vraag en samenwerking mogelijk tot resultaat leiden.

Fietskaart: idem

Speelgroen: idem (afstemming is gepland)

Het afwerken van de **open ruimte tekst en overeenkomst** om verder te werken in dit gebied (met als basis de gemaakte teksten en gekozen valleien, maar met een update naar nieuwe inzichten en kansen).

In de toekomst: **elkaar versterken door samen te werken** in de gekozen valleien (door begeleiding gronden, strategisch gelegen trage wegen, schrijven van EU-projecten en Vlaamse projecten als koppeling tussen beleid en realisatie met aandacht voor promotie van realisaties).